

T

HET WEL/NIET GEBRUIKEN VAN EEN (LES)METHODE

In dit artikel zal ik de resultaten weergeven van een klein marktonderzoek onder een groot aantal stagecoaches, die in het werkveld voortgezet onderwijs werkzaam zijn. Alvorens aan de hand van de deelvragen de resultaten te bespreken, zal ik in eerste instantie een aantal aanleidingen geven, die geleid hebben dit onderzoek uit te voeren. Door: Jorg Radstake

DE AANLEIDINGEN

De voedingsbodem om tot een dergelijk onderzoek te komen is gebaseerd op een aantal publicaties in *Lichamelijke Opvoeding (LO)* en op de website van de KVLO én discussies die regelmatig bij ons op het opleidingsinstituut gevoerd worden.

Zo heeft Hans Dijkhoff in LO 6 (jaargang 93, 2005) een lijst met 'methoden' gepubliceerd, die voor het voortgezet onderwijs (VO) uitgegeven zijn. In dezelfde uitgave heeft Eric Pardon vervolgens vanuit zijn eigen ervaringen/confrontaties als stagebegeleider een artikel geschreven over 'Het hoe en waarom van het gebruik van een methode'. In het eerste deel van dat artikel tracht hij de lezers met kritische stellingen te prikkelen, terwijl in het tweede deel een tweetal docenten LO vanuit hun praktijkervaring een antwoord geeft over de bruikbaarheid van een methode.

Daarnaast ben ik geraakt door een tweetal artikelen, die in LO 9 (jaargang 95, 2007) gepubliceerd zijn. De resultaten van het onderzoek van Bruno Oldeboom in het kader van de professionalisering van leraren lichamelijke opvoeding (LO) gaf in grote lijnen aan dat we niet of nauwelijks grip hebben op het deskundig blijven van leraren LO. Het is vooralsnog onduidelijk of dit invloed heeft op de kwaliteit van de lessen bewegingsonderwijs. Tevens verscheen in dit nummer een discussiestuk 'Terug naar de basis?' van Wessel van de Kamp, die middels het schrijven ervan duidelijk zijn zorg uitspreekt over de ontwikkelingen binnen ons vakgebied c.q. de vakwereld. Uiteindelijk voert hij een pleidooi om na te gaan denken én te discussiëren over de richting

die jij als leraar bewegingsonderwijs op wilt gaan.

Daarnaast neemt de hoeveelheid ontwikkeld studiemateriaal (lesbrieven, kijkwijzers, lessenreeks, modules, etc.) die door leden van de community LO, binnen de leermiddelen-database van de Digitale School, gepubliceerd worden enorm toe en wordt er via een poll (= korte onderzoeksvraag via de website) positief gereageerd op de vraag of het gebruik van studieboeken voor de kwaliteit van het vak bewegen, sport en maatschappij (BSM) noodzakelijk is (zie bijlage 1). Maar of dit ook geldt voor de reguliere lessen bewegingsonderwijs is maar de vraag.

Is het gebruik van studieboeken voor de kwaliteit van het vak BSM noodzakelijk?

38 geldige stemmen		
Ja:		52.63 %
Nee:		7.89 %
Geen idee:		39.47 %

Bijlage 1: Uitslag poll bij mijnkvlo.nl

Ook op ons opleidingsinstituut discussiëren we regelmatig over de vraag waar wij de studenten (uiteindelijk) voor opleiden. Zonder enige twijfel is dat voor het verzorgen van kwalitatief verantwoorde lessen bewegingsonderwijs. Dat is onze core business! Maar daarnaast moeten we tevens onze studenten opleiden in het steeds veranderende beroepsveld (zie bijlage 2). Maar kan een methode de kwaliteit van onze eerste zorg wel waarborgen én zitten de docenten in het werkveld VO daar wel op te wachten?

EEN MARKTONDERZOEK ONDER STAGECOACHES IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Welke taken *had* de docent bewegingsonderwijs?

verleden → *binnen de les en sectie*

- Verzorgen van lessen bewegingsonderwijs
- Organiseren van sporttoernooien
- Organiseren SOK (Sportoriëntatie en -keuze programma)
- Ontwikkelen lesmateriaal/werkplannen, zoals PTA (programma van toetsing en afsluiting), modules, vakwerkplan en leskaarten.

Welke taken *heeft* de docent bewegingsonderwijs?

heden → *binnen de eigen school*

Naast de taken uit het verleden tevens:

- ontwikkelen van BSM/LO2 (LO als examenvak)
- opzetten van sportklassen/sportactieve school
- ontwikkelen van SD&V (sport, dienstverlening en veiligheid)
- ontwikkelen van vakoverstijgende projecten (bewegen en sport in de vernieuwde onderbouw).

Welke taken *krijgt* de docent bewegingsonderwijs?

toekomst → *binnen de samenleving*

Naast de taken uit het verleden en heden tevens:

- ontwikkelen en aansturen van dagelijks sport- en beweegaanbod (Alliantie School & Sport)
- combinatiefuncties: Naast het verzorgen van lessen bewegingsonderwijs tevens het professionaliseren van kader binnen de sportverenigingen
- duale functies: Naast het verzorgen van lessen bewegingsonderwijs tevens het ontwikkelen én uitvoeren sportbeleid van de gemeente, sportservice en/of sportraad.

Bijlage 2: De ontwikkeling van de taken in vogelvlucht

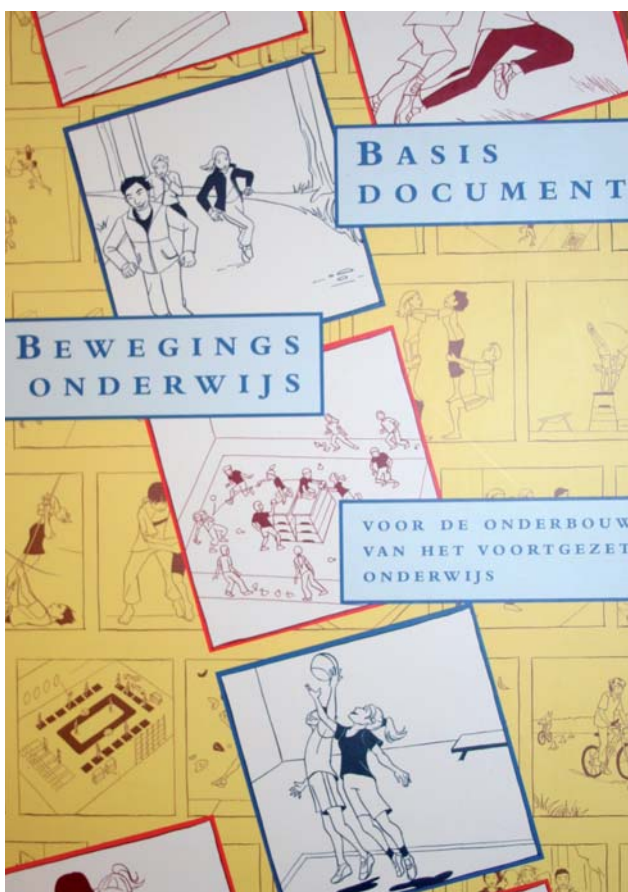

FOTO: HANS DIJKHOFF

Het Basisdocument onderbouw VO

Kortom de voedingsbodem is gelegd om op zoek te gaan naar een antwoord op de vraag of en op welke wijze docenten LO in het werkveld VO zitten te wachten op het (door)ontwikkelen van een methode.

DE OPZET VAN HET ONDERZOEK

Om tot een genuanceerde beeldvorming te komen, heb ik me gefocust op de volgende deelgebieden: kennisbepaling, gebruiksgemak, legitimeringsvraagstuk en behoeftepeiling. Aan de hand hiervan is vervolgens een korte enquête opgesteld, die in de startweken van het schooljaar 2007/2008 onder de stagecoaches van onze derde- en vierdejaars LO-studenten verspreid is.

De (voornamelijk) meerkeuzevragen, inclusief aanvullingen moesten voor een duidelijk beeld zorgen op de volgende deelvragen, passende bij bovengenoemde deelgebieden:

- in hoeverre zijn de vakdocenten op de hoogte van de reeds ontwikkelde methoden?
- in hoeverre maakt de vakdocent gebruik van een 'vaste' methode?
- welke visie bestaat er t.a.v. het gebruik van een 'vaste' methode?
- wat zijn de wensen ten aanzien van een 'nieuwe' methode?

DE ONDERZOEKSRESULTATEN

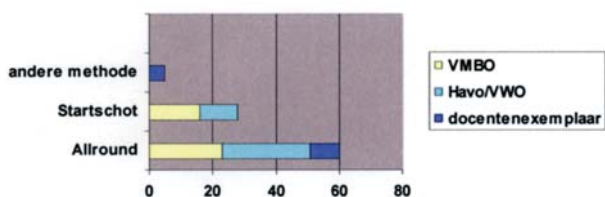
De resultaten zijn gebaseerd op 52 retour ontvangen enquêtes van stagecoaches van 45 verschillende scholen en/of vestigin-

gen. De groep geënquêteerden is zeer divers. Zo bestaat deze groep uit zowel mannen als vrouwen van verschillende leeftijdsgroepen, met verschillende achtergronden (van de verschillende academies voor lichamelijke opvoeding), maar met een lichte voorkeur ten aanzien van een opleiding genoten aan de Calo én werkzaam binnen de volle bandbreedte (vmbo-bbl, kbl, gl/tl, havo, vwo, etc.). Op basis hiervan is een redelijke validiteit ontstaan, maar het trekken van een voorzichtige conclusie is mijns inziens nog steeds van belang. Dit mede door de veronderstelling dat diegenen, die een stagiaire (willen) begeleiden, anders in hun vak staan én dit onderzoek vanuit het netwerk van één ALO (Calo te Zwolle), dus regiogebonden, uitgevoerd is. Misschien is met dit onderzoek juist wel een positiever/minder positief beeld ontstaan, dan dat er daadwerkelijk is, maar hieronder zullen per deelvraag de resultaten zichtbaar worden.

In hoeverre zijn de vakdocenten op de hoogte van de reeds ontwikkelde methoden?

De eerste drie vragen van het onderzoek staan in het teken van *kennisbepaling*. Middels de enquêtevragen wordt duidelijk in hoeverre de leraren in het werkveld VO op de hoogte zijn van de reeds ontwikkelde methoden. Dat leidt tot de volgende resultaten:

- ruim 95% van de stagecoaches is op de hoogte van het feit dat er verschillende methoden voor ons vak ontwikkeld zijn
- van deze groep stagecoaches beschikt ongeveer tweederde over één of meerdere methodes óf kan erover beschikken
- de methode, die het meest in het bezit is, is Allround (bijna tweederde), terwijl er over de verschillende uitgaven (vmbo onderbouw, vmbo bovenbouw, havo/vwo onderbouw, Tweede Fase + examendossier én docentenexemplaren) een (bijna) evenredige verdeling plaatsvindt (zie figuur 1)
- over de inhoudelijke kennis van de methoden valt het volgende te zeggen: ruim de helft van de stagecoaches is maar een beetje op de hoogte van de inhoud van de ontwikkelde methoden (zie figuur 2).

Figuur 1: Overzicht met aantallen, waar de docent LO over kan beschikken

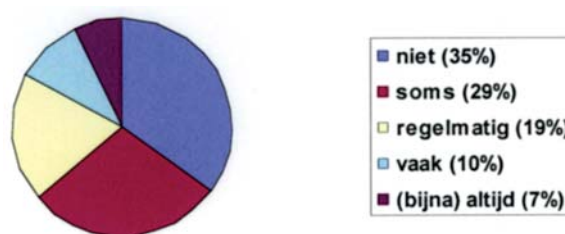

Figuur 2: Overzicht van de percentages docenten die niet, een beetje, grotendeels of helemaal op de hoogte zijn van de inhoud van de methode(n)

In hoeverre maakt de vakdocent gebruik van een 'vaste' methode?

Middels de tweede serie vragen heb ik getracht het gebruiksgemak van de methoden in kaart te brengen.

- Het valt op dat ongeveer de helft van de docenten LO een eigen ontwikkelde methode heeft (waarschijnlijk doelen ze hier vaak op hun PTA of jaarplanning), maar deze niet of nauwelijks gebruiken binnen hun onderwijsprogramma.
- Hetzelfde geldt voor de (meeste) vakdocenten, die in het bezit zijn van één van de ontwikkelde methoden (zie figuur 3). Bij de open ruimte hebben de geënquêteerden echter wel aanvullende opmerkingen geplaatst (zie bijlage 3).

Figuur 3: Het gebruik van de methode binnen de les LO

Soms:

- als leerlingen zelfstandig een lesopdracht moeten doen (2x)
- een vaste methode is niet (altijd) werkbaar
- leerlingen beschikken zelf niet over een boek
- alleen als achtergrondinformatie
- om iets te verduidelijken
- met name voor leuke oefenvormen
- alleen als ik bepaalde opdrachten verstrek.

Regelmatig:

- zelf leskaarten ter bevordering van het zelfstandig leren ontwikkeld
- voor een bepaalde opbouw/volgorde van een lesonderdeel
- per periode staat er per les aangegeven welk onderdeel aangeboden wordt
- van de sportspelen.

Vaak:

- bij de onderbouw hebben we onze eigen niveauboekjes aan de hand van literatuur (o.a. *Basisdocument onderbouw VO*) als sectie een plan ontwikkeld (2x).

(Bijna) altijd:

- aan de hand van literatuur als sectie een vast jaarprogramma samengesteld (2x)
- voor het PTA studiewijzers en een leerlingendossier samengesteld.

Bijlage 3: Opmerkingen bij de vraag of ze geen, soms, regelmatig, vaak of (bijna) altijd gebruikmaken van een methode

FOTO: HANS DIJKHOFF

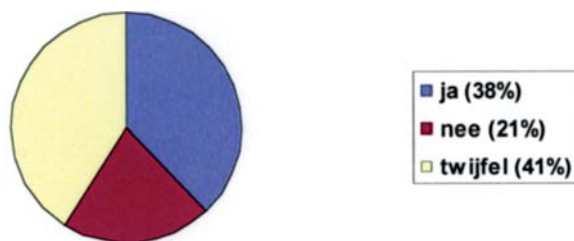
Het gebruik van studieboeken binnen LO

Welke visie bestaat er ten aanzien van het gebruik van een 'vaste' methode?

Als derde 'onderdeel' werd aan de stagecoaches de vraag gesteld of ze überhaupt wel in de toekomst gebruik willen (blijven) maken van een methode bij het verzorgen van de lessen bewegingsonderwijs. Kortom is het gebruik ervan voldoende gelegitimeerd?

- Bijna 40% van de docenten wil absoluut gebruik (blijven) maken van een methode ten opzichte van net 20% die absoluut geen gebruik zou willen maken van een methode (zie figuur 4).
- Daarnaast is er nog een enorme groep vakdocenten (ongeveer 40%), die twijfelt aan de waarde van een methode in de toekomst.

Bovenstaande cijfers geven een absolute waarde aan, maar gezien de opmerkingen die bij deze vraag gemaakt zijn (zie bijlage 4), bestaat er een genuanceerder beeld over de legitimering van het gebruik van een methode.

Figuur 4: Het in de toekomst gebruik willen (blijven) maken van een methode

Wat zijn de wensen ten aanzien van een 'nieuwe' methode?

In het laatste deel van de enquête hebben de docenten bewegingsonderwijs aan kunnen geven, waarin een methode een meerwaarde voor het vak kan hebben (zie bijlage 5). Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in de volgende categorieën waarin de behoefte ten aanzien van een methode duidelijk naar voren komt (zie figuur 5).

Dit onderzoek heeft zich vervolgens ook binnen LO als

Ja:

- mits aangepast en dus schoolspecifiek
- om up-to-date te blijven (3x)
- **als basis voor overleg, discussie en afstemming binnen de sectie (3x)**
- voor structureren van lesstof en hanteren van een logische opbouw
- voor een verdieping (binnen bijv. sportklassen)
- het is een handig leermiddel.

Twijfel:

- **graag werken met specifiek voor de eigen school ontwikkelde methode (3x)**
- moet beter aansluiten dan de standaard methoden
- het bevat vaak veel te veel theorie (2x)
- tevreden met de huidige situatie, maar sta open voor alternatieven (2x)
- alleen handig voor nieuwe ontwikkelingen
- als het niet teveel tijd kost, is het prima, aangezien ons vak een praktijkvak is (4x)
- het gebruik van boeken tijdens de les is lastig
- kostenplaats, terwijl het niet altijd even handig en effectief is
- om onderdelen eruit te gebruiken voor bepaalde lessen, maar geen hele methode volgen (2x).

Bijlage 4: Opmerkingen bij de vraag of ze in de toekomst gebruik willen (blijven) maken van een methode

Nee:

- standaardmethode verliest kijk op leerlingen, terwijl niet elke groep zich even snel ontwikkelt (2x)
- sportklassen en LO2 zijn op onze school niet te realiseren (te klein) en in mijn lessen probeer ik wel zoveel mogelijk kennis over te brengen, maar het moet wel een praktijkvak blijven
- de sectie heeft als standpunt dat de leerlingen zoveel mogelijk moeten bewegen en dus geen theorie en opdrachten binnen de les
- geen boeken voor leerlingen, maar wel voor ideetjes voor de leraar.

Bijlage 4: Opmerkingen bij de vraag of ze in de toekomst gebruik willen (blijven) maken van een methode

examenvak (LO2 en BSM) verdiept, maar gezien het beperkt aantal ingevulde enquêtes is het niet valide deze per vraag uit te werken. In grote lijnen is het beeld iets positiever ten aanzien van de verhouding van het aantal gebruikte methoden. De ontwikkelingscapaciteit, die mijn inziens nodig is voor het opzetten van LO2 of BSM wordt doorgetrokken in het ontwikkelen van een eigen methode, die veelvuldig tijdens de lessen gebruikt wordt.

Waarin kan een methode voldoen aan uw behoefte bij het verzorgen van lessen bewegingsonderwijs?

• theoretisch: leren over bewegen, achtergrondinformatie, etc.	19 keer
• praktisch: breder activiteiten aanbod (met evt. niveaubepaling)	22 keer
• ondersteunend materiaal: leskaarten, kijkwijzers, lesbrieven, etc.	36 keer
• overige	2 keer

Figuur 5: Waar in kan/moet een (nieuw te ontwikkelen) methode voorzien?

DE (VOORZICHTIGE) EINDCONCLUSIE

Naar aanleiding van de resultaten van deze enquête komt het volgende naar voren. Er heerst onder de docenten LO in het voortgezet onderwijs verdeeldheid over de noodzaak voor het werken met een methode, zowel vanuit het legitimeringsvraagstuk als de meerwaarde, die een methode heeft. De huidige methoden bieden, volgens de geënquêteerden, te weinig om bij het verzorgen van het reguliere lesprogramma regelmatig gebruikt te worden. Wél staan ze, in de meeste gevallen, open voor een nieuw te ontwikkelen methode. Aan de hand van de enorme hoeveelheid aan suggesties kunnen de opleidingsinstituten, uitgeverijen, etc. de participatieve klanten, bedienen. Kortom er zal, in samenwerking met werkvelddeskundigen, een flexibele 'methode-op-maat' ontwikkeld moeten worden, waardoor er op sectieniveau een discussie op gang komt!

- Een door ons zelf aangepaste en ontwikkelde methode is veel efficiënter dan de werkwijze van de bestaande methoden, terwijl de lesbrieven en kijkwijzers wel bruikbaar zijn (vier keer).
- Voor de afstemming binnen een grote sectie met daarbinnen het begin- en eindniveau vastleggen met een gezamenlijke (methodische en didactische) aanpak (zeven keer).
- Er wordt afwisseling in de lesstof geboden en de lessen sluiten goed op elkaar aan (zes keer).
- Nieuwe ideeën geven, waardoor er meer variëteit in de lessen komt en er een duidelijke structuur voor de leerlingen is (vier keer).
- Afhankelijk van het niveau waarop de sectie functioneert.
- Uitgaande van de consensus over doelstellingen kan het een kader bieden van waaruit ik als leraar keuzes kan maken, waardoor het een waardevolle bijdrage kan leveren aan het bestaande programma.
- Een lesmethode met leskaarten voor zelfstandigheid en zelfregulering (vier keer).
- Voor verdieping en differentiatie binnen de lessen (twee keer).
- Voor de buitenwereld wordt ons vak qua inhoud zichtbaar.
- Zodra het de leerlingen beter inzicht geeft in eigen en andermans bewegen.
- Themalessen.
- Veel handvatten en ondersteunend materiaal.
- Goede uitwerking van principes, die je in je les naar voren wilt laten komen.

Bijlage 5: Overzicht van de reacties, waarin de meerwaarde van een methode voor LO blijkt

Correspondentie: jorg.radstake@windesheim.nl

ADVERTENTIE

<p>ZWERFSPORT: Dé specialist in actieve werkweken!</p> <ul style="list-style-type: none"> • Schoolskireizen in Oostenrijk en Frankrijk • Zeilkampen in Nederland en werkweken in Nederland en België • Actieve werkweken elders in Europa 	 <p>WATERSPORT: Van zeilen tot golfsurfen Nederland - Frankrijk - Italië</p>	 <p>OUTDOOR: Van Klettersteig tot canyoning Nederland - België - Duitsland - Frankrijk - Italië - Slovenie</p>	 <p>WINTERSPORT: Oostenrijk en Frankrijk</p>	<p>Voor meer informatie: www.zwerfsport.nl</p> <p>of neem contact met ons op voor een vrijblijvende offerte:</p> <p>Tel: +31 (0)23-56 28 370 Fax: +31 (0)23 56 52 986 E-mail: info@zwerfsport.nl</p>
<p>ZWERFSPORT OUTDOOR</p> <p>Kies Zwerfsport Outdoor voor waardevolle programma's met intensieve begeleiding en betrokken instructeurs! Gratis kennismakingsweekend voorjaar 2008</p>				